

SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁÐÐI
SAEMIEN PARLAMENTARIHKEN RAERIE
SÁME PARLAMENTÁRALASJ RÁÐ
SÄÄMI PARLAMENTAARLÄŠ RÄÄÐI
SÄÄ'M PARLAMENTAARLAŽ SUÄVTÕS
SAMISK PARLAMENTARISK RÁÐ
SAMISKT PARLAMENTARISKT RÁÐ
SAAMELAINEN PARLAMENTAARINEN NEUVOSTO
SÁMI PARLIAMENTARY COUNCIL
СААМСКИЙ ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОВЕТ

Sámi parlamentáralaš ráði doaimaplána

Gusto 20.5.2022 rájes gitta
čuovvovaš dievasčoahkkimii

Mearriduvvon 20.5.2022
Áššis 3/2022

SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁÐÐI
SAMISK PARLAMENTARISK RÁÐ

Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmaplána, mearriduvvon 20.5.2022

Sámi parlamentáralaš ráđi mearrádus

Sámi parlamentáralaš ráđđi dohkkehii stivrra evttohuvvon Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmaplána daid rievdadusaiguin ja evttohusaiguin mat bohte ovdan čoahkkimis. Buot guoktenuppelohkái evttohusa dohkkehuvvojedje ovttajienalaččat.

Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmaplána čuovvovaš áigodahkii, lea fámus 20.5.2022 rájes

1. Álggahus

20.5.2022 rájes, ja unnimusat 16 mánu ovddas guvlui, gitta unnimus 20.9.2023 rádjai, jodíha Sámediggi Ruotas Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR). Áigodaga sáhttá guhkidit dárbbu mielde. Sámediggi Suomas joatká jodíheami dan maŋŋá. Čállingoddedoaibma čuovvu jodíheami (Bargoortnet 6). Sámediggi Suomas ja Sámediggi Norggas galget nammadit unnimusat ovtt bargi hálddahasas guhte galgá doaibmat gulahallanolmmožin SPR čállingoddá ja koordináhtoriin iežas hálddahasas SPR guoskevaš áššiiguin. Čállingoddi sáhttá dárbbu mielde bivdit veahki áššemeannudeamis Sámedikkis Suomas ja Sámedikkis Ruotas/hálddahasain.

Čuovvovaš áššesurggiid doaibmaplána vuoruhat erenoamážit:

- Sámi parlamentáralaš ráđi doaibma – organiseren ja ruhtadeapmi (2.1)
- Sámegiella (Ulbmil lea ahte davviriikkalaš sámegielaid fága- ja resursaguovddáš, Giellagáldu, ásahuvvo bastevaččat) (2.2)
- Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna (Sámi parlamentáralaš ráđi dáhttu lea olahit dakkár konvenšuvdna mas lea govda fágalaš ja politihkalaš doarjja ja háliida ahte dahkkojuvvojit moadde, muhto dattege dehálaš rievdadusa konvenšuvdnateakstaevttohusas.) (2.3)
- Ovttastahttit sámediggeválggaid Suomas, Norggas ja Ruotas (2.4)
- Identifiseret konkrehta rádjajehttehusaid sámi guovlluin ja man ulbmil lea jávkadit ja vuostaldit rádjajehttehusaid mat hehttehit ovttasbarggu sámi guovlluin (2.5)
- Rájárasttildeaddji ovttasbargu mii guoská oktasaš boraspirepolitihka strategiijai. (2.6)
- ON eamiálbmogiid máilmmikonferánssa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvulit, eamiálbmot válljejuvvon orgánat besset searvat ON vuogádaga čoahkkimiidda iežaset olis. (2.13)

2. Doaibmasuorggit

2.1 Sámi parlamentáralaš ráđi doaibma – organiseren ja ruhtadeapmi

Mihttomearri: Sealluhit ja nannet sámedikkiid ovttasbarggu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte

Doaibmabijut:

- Árvvoštallat ahte lea go dárbu nannet Sámi parlamentáralaš ráđi rámmaeavttuid, dása guoskevaš ruhtadeapmi ja čállingoddi/hálddahas
- Árvvoštallat ahte lea go dárbu rievdadit Bargoortnega ja Ovttasbargošiehtadusa
- Guhte Sámediggi álggaha proseassa nannen dihte buotsámi demokratiija. Orgánan galgá SPR sáhttit ovddastit sámi álbmoga. Vai ollet dan ulbmilii fertejit Sámedikkis gávdnat čovdosiid ja návccaid dasa.

2.2 Sámegeiella

Mihttomearri: Nannet sámegeielaid geavaheami

Doaimmabijut:

- Davviriikkalaš sámegeielaid fága- ja resursaguovddáš, Sámi Giellagáldu, ásaheavva bistevaččat.
- ON riikkaidgaskasaš logijahki eamiálbmotgielaide 2022-32 - searvat IDIL 2022-32 ráhkanemiide ovttas earáiguin

2.3 Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna

Mihttomearri: Davviriikat ja sámedikkit dohkkehit Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna

Doaimmabijut:

- Evttohusa leat riikkaid ráđđehusat ja sámedikkit dál meannudeamen. Sámi parlamentáralaš ráđi dáhttu lea olahit dakkár konvenšuvdna mas lea govda politihkalaš doarjja ja háliida ahte dahkkojuvvojit moadde, muhto dattege dehálaš rievdadusa konvenšuvdnateakstaevttohusas.

2.4 Ovttastahttit sámediggeválggaid

Mihttomearri: Ovttastahttit sámediggeválggaid Suomas, Norggas ja Ruotas

Bargojoavku lea buktán stivrii iežas neavvagiid, borgemánu 30.b.2019, ja vuordá SPR joatkevaš áššemeannudeami áššis, ja dán áigodagas leat SPR:ii veahkkin dárbbu mielde

Doaimmabijut:

- Sámi parlamentáralaš ráđi ávžžuhii ahte iešguđet Sámediggi meannuda ášši siskkáldasat. Sámediggi Ruotas ja Sámediggi Suomas lea juo meannudan ášši, váilo ain ahte Sámediggi Norggas meannuda ášši
- Sámi parlamentáralaš ráđi joatká bargamiin áššin ja jus vejolaš de lokte ášši sáme-parlamentariihkkárkonferánsii.

2.5 Rádjahehttehusat sámi guovlluin

Mihttomearri: Eastadit rádjahehttehusaid

SPR lea nammadan bargojoavkku mii galgá identifiseret konkrehta rádjahehttehusaid sámi guovlluin ja man ulbmil lea jávkadit ja vuosttaldit rádjahehttehusaid mat gozahit ovttasbarggu sámi guovlluin.

Doaimmabidju:

- Čuovvulit bargojoavkko ávžžuhusaid.

2.6 Oktasaš boraspirepolitihka

Mihttomearri: Rájárásttildeaddji ovttasbargu mii guoská oktasaš boraspirepolitihka strategijaid

SPR lea nammadan bargojoavkku. Bargojoavku lea bargamin áššin.

Doaimmabidju:

- Čuovvulit bargojoavkko ávžžuhusaid.

2.7 Oktasaš resursahálddašeapmi Detnui

Mihttomearri: Ovddidit oktasaš Deanu bivdohálddašeami.

Doaibmabidju:

- SPR lámčá sámi árvovuodtu oktasaš hálldašeapmi Deanu hálldašeami vuodđudeami várás.

2.8 Sámi čearddalaš dovdomearkkat

Mihttomearri: Hálldašit ja ovdánahttit sámi nationála dovdomearkkaid

Doaibmabijut:

- Dohkkehit sámi dovdomearkkaid hálldašan njuolggadusaid
- Dohkkehit sámi dovdomearkkaid geavahan njuolggadusaid
- Sámiid 21. Konferánsa Tráantes 2017:s bivddii Sámi čearddalaš dovddaldagaid lávdegotti jodihit viiddis proseassa, ja válljet dahje bidjat heivvolaš luodi sámi álbmotluohtin, ja buktit evttohusa Sámiid 22. Konferánsii mearridanláhkái. Lávdegoddi lea bargan bivdagiin fargga guokte jagi ja gávdnan evttohusa. Bargu ain jotkojuvvo ja luohti galgá heivehuvvot sámi gielaide ja muđui ráhkkanahhttojuvot mearridanláhkái.

2.9 Interreg ođđa prográmmaáigodat 2021-2027 ráhkkanepmi

Mihttomearri: Váikkuhit Interreg 2021 – 2027 prográmma sisdollui ja leat mielde hábmemin sisdoalu dan ođđa prográmmii mii maiddái fátmasta osiid sámi guovlluin

Doaibmabidju:

- SPR stivra mearridii mearridii 6.5.2020 (4/2020, 37 §) Interreg prográmma čuovvovaš baji várás vuodđudit Interreg-bargojoavkku 2021-2027. Bargojoavkku ulbmil lea čielggadit sámiid dárbbuid ruhtadeami dáfus.
- Stivra oazžu válldi ášši meannudit.

2.10 ÁRRABAJÁSGEASSIN/OAHPAHUS

Mihttomearri: Nannet sámeárrabajásgeassima ja -oahpahusa.

Doaibmabijut:

- Rájáid rasttildeaddji ovttasbarggu bokte ovdánahttit mánáidgárddiide/árrabajásgeassimii ja skuvlii oktasaš sámi árvovuodtu. Prošeavtta váldoulbmil lea čielggadit mii lea sámi mánáidgárdepedagogihka/árrabajásgeassinpedagogihka ja didaktihka filosofijja. Sámi mánáidgárdepedagogihka/árrabajásgeassinpedagogihka filosofijjai leat vuodđun sámi oahppahábmen, giella, kultuvra ja árbevirolaš máhttu mat leat heivehuvvon ođđa áigái.
- Álggahit ja ovdánahttit oktasaš oahpponeavvobuvttadeami.

2.11 KULTURÁRBI JA ÁRBEVIROLAŠ DIEHTU

Mihttomearri:

Hábmet sámiid oktasaš, davviriikkalaš linnjemiid sámiid kulturárbbi ja árbedieđu hálldašeamis, ávkkástallamis sihke suodjalandárbbuin ja -vugiin.

Mearrádus:

1. Linnjemiid vuodul ovddidit sámiid kulturárbbi ja árbedieđu suvdilis ja ehtalaš geavaheami, beaktilis suodjaleami sihke dorvvastit dan, ahte sámit besset mearridit iežaset kulturárbbi ja árbedieđu guoski áššiin. Linnjemiid vuodul dorvvastit sámiid kulturárbbi ja árbedieđu boahttevuoda, giela, árbevirolaš ealáhusaid ja kultuvrra ollislaččat.
2. Sámi parlamentáralaš ráđđi ovttas sámi servodagain kárte sámiid oktasaš kulturárbbi ja árbedieđu oktasaš riekteprinsihpaid ja njuolggadusaid, suoji dili dálá lágaid ja riikkaidgaskasaš soahpamušaid mielde ja ásaha kártema vuodul sámiid oktasaš kulturárbbi ja árbedieđu hálldašeami. Hálldašeami huksen ovdánahtta ovttasbarggu olggobeale doibmiiguin, go sámiid iešmearridanvuoigatvuođaid sisdoallu ja njuolggadusat kulturárbbi ja árbedieđu ávkkástallamii leat davviriikkalaččat meroštallojuvnon.
3. Kártet Sámedikkiid politihkalaš oainnuid dan rádjái, mat gusket sámiid kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi, suodjaleami ja ávkkástallama.
4. Kártet makkár gažaldagain, mat gusket sámiid kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi, suodjaleami ja ávkkástallama, Sámedikkiin gávdno juo oktasaš politihkalaš oaidnu.
5. Kártet makkár oktasaš politihkalaš oainnuide lea earenomážit dárbu, go váldit vuhtii kulturárbbi ja árbedieđu guoski fidnuid, lánkaásahanbarggu ja riikkaidgaskasaš proseassaid. Dainna dárkkuhit daid gažaldagaide vástideami, mat badjánit sihke dutkan- ja eará fidnuin, mat ávkkástallet kulturárbbi ja árbedieđu, iešguđet lánkaásahanproseassaid iešguđet riikkas sihke riikkaidgaskasaš forumiin (ee. WIPO, Unesco, CBD). Ulbmil livččii, ahte Sámedikkiin buot golmma riikkas livčče seamma oainnut daid áššiid birra.
6. Soahpat ovddibuid vuodul oktasaš oainnu kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi sisdoalus, suodjaleamis ja ávkkástallamis.
7. Hábmēt strategiija suodjaleapmái ja ásahit hálldašanorgána sámi oktasaš kulturárbbi ja árbediehtui.
8. Čohkket ja hábmēt prinsihpaid kulturárbbi ja árbedieđu hálldašeapmái.

Doaimmabijut:

9. Álggahit golbma jagi proševtta čađahit mihttomeriid.
10. Organiseret dán golbma jagi proševtta:
 - Ásahit politihkalaš SPR jođihan stivrenjoavkku, mii jeavddalaččat čoahkkana stivret barggu. Stivrenjovkui galgá bovdet viidát sápmelaš árbečehpiid, ealáhusbargiid, kulturárbbi áššedovdiid ja eará sámi doibmiid, mat ovddastit viidát sámi servošiid.
 - Ásahit bargo-/fágajoavkku, man prošektajođiheaddji jođiha, ja mii čađaha dán golbma jagi proševtta.

Proševttas lea vejolašvuolta geavahit olggobeale áššedovdiid sierra lánka- ja fágasurggiin.

2.12 Resursaávkkástallan, dálkkádat ja biras

Mihttomearri: Gozihit iešguđetlágan riikaáiddášsásaš ja riikkaidgaskasaš proseassaid strategijaid.

Doaimmabijut:

- Gozihit iešguđetlágan riikaáiddášsásaš ja riikkaidgaskasaš proseassaid mii guoská luondduriggodagaidávkkástallamis sámi guovlluin ja davviguovlluin obbalaččat.

- Ollašuhttit biodiversitehtasoahpamuša artihkal 8(j):a áigumušaid Suomas, Norggas ja Ruotas.
- Árjjálaččat searvat dálkkádatšiehtadallamiidda, dása guoská searvat ON dálkkádatkonvenšuvnna/ United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) oassebeallečoahkkimiidda (Conference of parties(COP). Dán bargui gullá maiddá eamiálbmotvuodđu/platform.
- Ovddidit 8j-bargojoavkku bissovaš álgoálbmotorgánan CBD-vuogádahkii
- Sámi Parlamentáralaš ráđđi lágiida Dálkkádatkonferánsa, man mihttomearrin lea beaivádit ja nannet sámiid ja eamiálbmogiid sajádaga jagi 2023/2024
- SPR galgá guorahallat ja ovddidit sámi boazodoalu dárbbuid ja beroštumiid dálkkádatrievdadeami ektui, erenoamážiid vuogáiduvvama ja ruđalašdoarjaga.
- SPR stivra joatká barggu strategiijaiguin ollašuhttit dálkkádatrievdademiid, stivra geahčada dálkkádatrievdadeami barggu organiserema. Dát geahčadeapmi galggašii maiddá geahčadit ahte lea go vejolaš oažžut stáhtaid ásahit dálkkádatrievdadeamifoandda Sápmai.

2.13 Sámi parlamentáralaš ráđi riikkaidgaskasaš beroštumit

Mihttomearri: Olmmošvuoigatvuodát galget nannejuvvot nu ahte eamiálbmogat duohtavuodas besset mearridit iežaset ovdáneamis

Doaimbajut:

- ON eamiálbmogiid máilmmikonferánsa (WCIP) loahppadokumeantta čuoovvilit, ea. bargat dan ala ahte eamiálbmot álbmotválljejuvvon orgánat besset searvat ON vuogádaga čoahkkimiidda iežaset olis, ja ahte Sámi parlamentáralaš ráđđi árvoštallá vejolašvuoda ohat áicisajádaga ON:ii
- Searvat áššáigullevaš/relevánta riikkaidgaskasaš foraide, dađi mielde go lea dárbu ja jus leat ruđalaš ja hállddahaslaš návccat (ON vuogádagas, EU vuogádagas ja viidáseappot)
- Guorahallat Sámi parlamentáralaš ráđi vejolašvuoda ohat observer-sajádaga ON válđočoahkkimis (General Assembly)
- Ovddidit Sámi parlamentáralaš ráđi ovddasdusa Brysselis
- Searvat árjjálaččat daid foraide gos Sámi parlamentáralaš ráđis lea juo oasseváldi sadji:

-Davviriikkaid Ráđi jahkásaš sešuvdnii (áici) ja fáddásešuvdnii (bovdejuvvo)

-WIPO (World Intellectual Property Organization / Máilmmi vuoigŋaduoji organisašuvdna) genehtalaš resurssaid, árbevirolaš máhtu ja kultuvrra gaskastáhtalaš lávdegotti čoahkkimiidda

-SCPAR (The Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region / Den permanente arktiske parlamentarikerkomiteen / Árktalaš parlamentarihkkáriid bistevas lávdegoddi) čoahkkimiidda bistevas oasseváldin

- Árktalaš parlamentarihkkáriid konferánsii (Bovdejuvvo)

-Barentsovttasbargui (Eamiálbmot bargojovkui, eará bargojoavkkuide, Barentsráđđái, CSO, Regionráđđái ja lávdegoddat) servet sámedikkiid nammaduvvon áirasat

-Barents eamiálbmogiid kongressii (bovdejuvvo)

-Barents parlamentarihkkáriid konferánsii (Bovdejuvvo).

2.14 Ovttasbargu Sámiráđiin

Mihttomearri: Koordineret searvama riikkaidgaskasaš čoahkkimiidda gos eamiálbmot guoskevašáššit ságastallojuvvojit

Doaibmabidju:

- Lágidit ovttasráđdečoahkkimiid Sámiráđi ovddasteddjiiguin jeavddálaččat birasáššiid (Sámi Caucus on Environmental Issues) ja olmmošvuoigatvuođaid olis (Sámi Caucus on Human Rights)

Mihttomearri: Buoridit álgoálbmogiid strategijaid ja vuoigatvuođaid vuhtiiváldima ja sajádaga sierra ON orgánain.

Doaibmabidju:

- Guorahallat davviriikkaid ovddidan álgoálbmotpolitihka sierra ON orgánain.

Mihttomearri: Davviriikkaid ODA-ruhtadeami (ruhtadeapmi ovdáneaddji riikkaide) njuolggadusaid nuppástuhttin vai dat gokčá buot sierra čieža álgoálbmogiid socio-ekonomalaš guovlluid.

Doaibmabidju:

- Guorahallat Norgga, Ruota ja Suoma álgoálbmogiidda oaivvilduvvon ruhtadeami sihke njuolgo prošeaktaruhtadeami ja ON ja EU -vuogádagaide bokte oaivvilduvvon ruhtadeami.

2.15 Sámi nuorat – organiseren ja váikkuheapmi

Mihttomearri: Nannet sámi nuoraid oassálastima ja váikkuheami Sámi parlamentáralaš ráđđi áсахii 2011 nuoraidpolitihkalaš ráđi mii galgá bargat nuoraidpolitihkalaš áššiiguin ja doaibmat sámi nuoraid oktasaš jietnan, sihke riikkaidgaskasaččat ja sámis.

Doaibmabijut:

- Lágidit oktasaš sámi nuoraidkonferánssa juohke nuppi jagi, čuovvovaš jagis 2022 dahje 2023.
- Nuoraidpolitihkalaš ráđi jodiheaddji dahje eará ovddasteaddjit bovdejuvvojit Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkimii. Ja stivrračoahkkimiidda. Sii besset dás reporteret iežaset doaimmas.

2.16 Dásseárvu ja ovttáárvosašvuohta

Mihttomearri: Dásseárvu sohkabeliid gaskkas ja seksuála vehádagaid ovttáárvosašvuođa ovddideapmi

Doaibmabijut:

- Doarjut beaktileappot daid organisašuvnnaid mat barget dásseárvvuin ja ovttáárvosašvuođain
- Geahčadit vejolašvuođaid ahte leat veahkin váikkuhit ahte lágiduvvo riikkaidgaskasaš eamiálbmotnissonkonferánssa Sámis.

2.17 Dearvvašvuohta ja sosiála

Mihttomearri: Váfistit dásseárvosaš sámegielat dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid sápmelaččaide rádjaguovlluin ja seamma dásis go álbmogis muđui

Doaibmabidju:

- Geahččalit oažžut Suoma, Norgga ja Ruota stáhtaidgaskasaš ovttasbargošiehtadusa man mihttomearri lea árijálaččat jávkadit rádjeovttasbarggu hehttehusaid, vai beasašii váfistit dásseárvosaš bálvalusaid sápmelaččaide ja mas asehačča dárbbut leat guovddázis.

2.18 Duohtavuohta ja soabadeapmi

Mihttomearri: Ásahit duohtavuođa- ja soabadeamikommišuvnna Suomas, Norggas ja Ruotas

Doaibmabidju:

- Duohtavuođa- ja soabadeamikommišuvnna barggu koordineret

2.19 Raporteren ja ruhtadeapmi

Stivra raportere Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkimii mo doaibmaplána doaibmabijut čovdojuvvojit.

Sámi parlamentáralaš ráđi doaimma ruhtadit sámedikkiid iežaset dábálaš bušeahhta bokte. Eai leat bidjon erenoamážit ruđat dasa ahte čađahit dán doaibmaplána doaibmabijuid.

Ášši meannudeapmi botkejuvvui dii.11.30 ja álggahuvvui fas dii 13.40 ja loahpahuvvui 14.10.